

„Ha nem kapsz jegyet Bayreuthba, menj Budapestre!”

Káel Csaba Wagner-napokról, taóról és a Sába királynőjéről

A Müpa ebben az esztendőben is várja a wagneriánusokat, június 11-e és 24-e között. Fischer Ádám vezényletével, világhírű énekesek közreműködésével a Ring és A bolygó hollandi hangzik fel a Budapesti Wagner-napokon. A fesztivált indulása óta hatalmas érdeklődés övezi, s hogy mennyire elismert, azt talán az is jelzi, hogy két évvel ezelőtt már a New York Times is azt írta: ha nem kapsz jegyet Bayreuthba, akkor menj Budapestre! A sorozat indulásáról és a további tervekről az intézmény vezérigazgatója, Káel Csaba beszélt.

Fotó: Csibi Szilvia

■ *Hogyan emlékszik vissza a Wagner-napok születésére, s mit gondol, miért lett ilyen nagy siker?*

– Amikor még csak épült a Müpa, zenei életünk több kiválósága is megnézte. Fischer Ádám első reakciója az építész Zoboki Gáborhoz ez volt: ez itt a Walhalla, itt Wagnert kell játszani ... Amikor egyáltalán elkezdtünk Kiss Imrével gondolkodni arról, hogy hogyan és milyen megfontolásokkal érdemes a Müpában operát játszani, akkor szóba került Wagner is, természetesen hosszas egyeztetés, tervezés után kezdődhetek el 2006-ban a Wagner-napok. Később az első este rendezője, Hartmut Schörghofer belekomponálta a Müpa építkezési folyamatát is A Rajna kincsében látható vetítésbe... Azért is döntöttünk a német zeneköltő mellett, mert ennek a városnak megvan a maga Wagner kultúrája, ami egészen a komponista koráig nyúlik vissza. A sorozat művészeti vezetője, Fischer Ádám pedig azt határozta el, hogy sorra veszi a Bayreuthban játszott műveket, azokat a darabokat, amelyek azt a helyszínt is naggyá tették. A zenedrámák nemzetközi szereposztással kerülnek színre Budapesten, olyan énekesekkel, akik közül sokan a Festspielhausban is énekelnek. Ezekkel a művekkel valóban remekül ki lehet használni a Müpában rejlő akusztikai lehetőségeket. A Budapesti Wagner-napok indulását követően mindnyájan Ádám mögött álltunk és támogattuk mindebben.

■ *Az alapkonceptió mennyiben változott az évek során?*

– Idén teljesítjük a Bayreuthban játszott teljes operasort, hiszen ebben az évben a Tetralógia mellett bemutatjuk A bolygó hollandit is. Az évek során ráálltunk arra a szisztémára, hogy két egymást követő évben van műsoron a Ring, a harmadik esztendőben pedig kimarad a programból. Így lesz ez a folytatásban is, az azonban érdekes kérdés, hogy hogyan tudunk továbblépni. Most már a 2017–18-as műsrot tervezzük, hiszen a jövő évi program már jóval korábban megszületett. Továbbra is a Budapesti Wagner-napok művészeti vezetője, dirigense Fischer Ádám, és az szintén fontos számunkra, hogy a nemzetközi szereposztás mellett kiváló magyar énekesek is pódiumra lépjenek, s így is megmutassuk, hogy mennyi tehetséges művészettel rendelkezünk. Furcsa dolog ez, hiszen sokáig, sokak számára nem volt egyértelmű, hogy a magyarok lesznek-e olyan szinten, mint a vendégénekesek... Szerencsére azonban azonnal bizonyosodott, hogy igazán kiválóak. Ráadásul az elején kérdés volt az is, hogy van egy Magyar Állami Operaház, ahol ezeket a műveket rendszeresen tolmácsolják, akkor mindez hogyan működik majd egy hangversenyteremben...

■ *De már az első sorozat után kiderült, ennek a megközelítésnek is van létjogosultsága.*

– Így igaz, s én magam három évvel ezelőtt kaptam erről egy nagyon erős visszajelzést, amikor a Lohengrin II. felvonása után könnyes szemmel jött ki a teremből Eva Mártson a Nemzetközi Wagner Társaság elnöke. Azt mondta, bár rengeteg előadást látott-hallott, annyira erős és szép itt a Wagner-zene, hogy őt ez ennyire mélyen meghatotta. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem akusztikája valóban különleges. Semmihez sem hasonlítható, amikor az orgonaszólo a mi hatalmas instrumentumunkon hangzik fel... Erre a hatásra vagyunk képesek, ebben is eltérünk a hagyományos színházi feldolgozásoktól. Arról nem is beszélve, hogy Ádám megfogalmazása szerint a Müpában jóval intimebb játékra van lehetőség. Mert bár nagy a terem, az énekesek nagyobb dinamikai lehetőséget kapnak, nem kell feltétlenül egy Wagner-zenekart túlharsogniuk. Ez nagyon fontos jellemzője a fesztiválunknak. Két évvel ezelőtt a New York Times azt írta, ha nincs jegy Bayreuthba, akkor gyere a budapesti Wagner-napokra! Ez mindenképpen komoly siker.

■ *Nemcsak az énekeseknek jó lehetőség, hogy világsztárokkal énekelnek, hanem a hazai együtteseknek is...*

– A Rádió együtteseinek szintén kiváló alkalom a kezdetek óta, ráadásul így operákkal is színesítik a repertoárjukat. Emellett a díszlet-, jelmeztervezőknek vagy a rendezőnek

is komoly feladatot, s nemzetközi hírverést is jelent. Egyre több fiatalot látni a Wagner-napokon, ami – belegondolva abba, hogy az ifjú nemzedéknek nem túl felhőtlen a viszonya a zenedrámákkal – komoly eredmény. Úgy tűnik, a mi megközelítésünk a számukra is vonzóvá teszi ezeket a műveket. Mivel lényeges kérdés, hogy Wagner életműve hogyan jut el a fiatal generációkhoz, szeretnénk is mindezt folytatni. Az idei program különleges pontja például az is, hogy a legendás rendező, Peter Konwitschny előadást tart nálunk: Élő vagy halott a színház? címmel.

■ *Mi az, ami már tudható a folytatásról?*

– Nem akarok minden újdonságot elárulni, de követjük a budapesti Wagner-hagyományokat, csak modern újrafogalmazásban. Van ugyanis egy olyan kulturális környezetünk, amelyben mindennek létjogosultsága van. Nem úgy, mint egy Öböl-menti országban, ahol éppen csak felépül egy koncertterem... Megpróbálunk mindent korunkhoz igazítani. Wagner mitológiáját sokan újraértelmezték. Mindenképpen fontos, hogy ezzel foglalkozunk, hiszen ez a miénk, s mivel európai és nemzetközi kapcsolódása is erős, ezért nagyon jó hívóerővé tud válni. A Müpában magas színvonalon, kiemelkedő zenei megvalósítással és színpadtechnikával, számos újítással kel életre. A mi Ringünk a bemutatása óta temérdek kétkedőt meggyőzött, akik nem akarták elhinni, hogy erre alkalmas lehet egy koncertterem, ráadásul négy, egymást követő estén keresztül. De bebizonyosodott, hogy a Tetralógiának – ennek a hosszú és a mai korunknak ellentmondó zenének – is van létjogosultsága.

■ *Mennyiben befolyásolja a programot, hogy most az Operaház is ismét műsorra tűzi a Ringet, A Rajna kincsét pedig már be is mutatták?*

– Az Operaházzal jó az együttműködésünk, szoros kapcsolatban vagyunk. A dalszínház ezért más időszakban mutatja be ezeket a zenedrámákat. Úgy vélem, mindez csak még izgalmasabbá teszi a mi előadásunkat is, hiszen kevés olyan város létezik a világon, ahol két Ring van műsoron... Mivel a dalszínház és a Müpa célja a komolyzenei, illetve az operaközönség szélesítése, azt reméljük, hogy ezekkel az előadásokkal hozzájárulunk mindehhez.

■ *Eddig zömében külföldi színre vivőket hívtak meg a Wagner-darabokra, most azonban Kovalik Balázst választották ki, aki korábban már tervezte színpadra állítani a Bolygó hollandit...*

– Közös gondolkodtunk minderről Bátor Tamás koprodukciós programigazgatóval, s mivel tudtuk, hogy Balázs dolgozott már ezen a művön, így logikus döntés volt őt felkérni. Arról nem is beszélve, hogy ezeknél a zenedrámáknál mennyire fontos a nyelv, amelyet Kovalik Balázs kiválóan ismer. Ráadásul a Müpa adottságaival is tisztában van, hiszen már kétszer rendezett korábban a házban. Tudomásul kell venni, hogy a budapesti Wagner-napok logisztikája bonyolult, mert sokkal kevesebb idő áll rendelkezésre a próbákra, mint egy dalszínházban. Nagyon bravúros teljesítmény, hogy ezalatt a rövid idő alatt valaki képes legyen zeneileg és színpadilag is formába önteni egy-egy produkciót. Balázs már a Palestrinában és a Turandotban is bizonyított. Tudja, hogy nálunk színre vinni valami milyen speciális kaland, és ezt a helyzetet jól kezeli.

■ *Az is érdekes, hogy egy-egy előadást nem lehet csak önmagában szemlélni, hiszen mindig van mellette néhány másik Wagner-mű is...*

– Sok olyan lelkes néző akad, aki az összes előadást megnézi. A Ringnek rengeteg rajongója van a világban. A statisztikák szerint a A walkür a legkedveltebb, erre is figyelniünk kell. Miután A bolygó hollandit ajánlják a kezdő wagneriánusoknak is, ezért is várunk most sok fiatalot az előadásokra. Úgy vélem, Balázs valóban képes őket is megszólítani. Nagyon jó és fontos marketingfogás, hogy ilyenkor már a következő évre hívjuk fel a figyelmet, hiszen teljesen kész a program és a szereposztás, ezt a ritmust szeretnénk is megtartani. Kezdetekben csak fél évre adtunk ajánlatokat, az egyik első intézkedésem éppen ezért az volt, hogy ezt egy évesre bővítsük. Nem volt könnyű, hiszen nem repertoárszínházról beszélünk...

■ *A Müpát is érinti a tao változása, amelyről eddig mindenféle bírszertelést lehetett hallani. Úgy tudom, hogy június elején Ön is részt vett egy ezzel kapcsolatos megbeszélésen.*

– Olyannyira, hogy ezt az egész tárgyalást én kezdeményeztem. Nem állunk rosszul szerencsére, mert az Európai Unió meghosszabbította a tao alkalmazását. Gyakorlatilag mi is tolmácsoltuk most a döntéshozók felé, hogy mennyire fontos, hogy ez a forrás a jövőben is a kulturális élet rendelkezésére álljon. Megfogalmaztuk a minisztérium számára ezt az igényünket. Tárgyaltunk arról is, hogy hogyan lehetne mindenen javítani, hogy minél kedvezőbb le-

gyen. Ezen a megbeszélésen egyébként a zenekari szövetség képviselője is részt vett. Persze az szintén lényeges, hogy e téren ne legyenek visszaélések, erről is megbeszéléseket folytattunk. Az a cél, hogy ez a pluszforrás kiszámíthatóan és jól működjön. A mostani szakmai megbeszélésünk összegzését továbbítottuk a minisztérium felé. A visszaéléseket pedig mindenképpen vissza kell szorítani, erről a szakmának kell egyeztetnie, s természetesen képviselnie mindazt, amiről közösen megállapodunk.

■ *Azért a Wagner-napok tennivalója közben rendezői feladata is akad, hiszen a Sába királynőjét viszi színre a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon, július elején...*

– Régóta foglalkoztatott ez a mű, ami lehangolóan szép darab, de csak most, a Goldmark-évforduló kapcsán vált aktuálissá. Sajnos nagyon ritkán játsszuk, pedig a bemutató után hatalmas világkarriert futott be. Liszt is támogatta, Andrásy Gyula gróf pedig még anyagi segítséget is nyújtott, hogy színre kerülhessen. Különleges mű, amit nekünk itthon kötelességünk előadni. A produkció ősszel megy majd az Erkel Színházban, s remélem, hosszasan műsoron marad. Egyébként nemcsak művészeti, hanem koncepcionális kérdés is, hogy hogyan lehet egy darabot úgy kitalálni, hogy működjön a szigeten és az Erkelben egyaránt... Nagyon érdekes zene, ami megelőzi a szecessziót, ezért ebbe a korba tettük át a mostani előadásban. A hetvenes években Fischer Ádám – akinek édesapja fordította a szöveget – készített belőle lemezt, és ez az egyetlen felvétele a darabnak. Az ilyen művekkal foglalkoznunk kell, mert ha mi nem tesszük, nem teszi senki más.

■ *Jó, hogy egy ilyen nyári produkciónak lesz későbbi folytatása is. Tervezték azt is, hogy a Wagnereket szintén elviszik más helyszínekre. Jutottak e téren valamilyen eredményre?*

– Nehézséget jelent, hogy a Müpának nincs saját zenekara, énekkara, nincsenek saját művészei. Még a díszlet, a ledfal szállítása jelenti a legkisebb gondot, a szereposztás összeállítása adott időpontra ütközik komoly akadályokba. Japántól kezdve Európa számos országában több próbálkozásunk volt, eddig nem jártunk sikerrel. Ráadásul olyan különleges akusztikai adottságokkal, mint a Müpa, kevés koncertterem rendelkezik, nem sülyeszthető le mindenhol a zenekari rész. De talán éppen az a jó, hogy ilyen típusú előadás nincs máshol, ezért Budapestre kell jönni... R. Zs.